

ZIGMAS ZINKEVIČIUS, ALEKSIEJUS LUCHTANAS, GINTAUTAS ČESNYS APIE SKIRTUMUS TARP VAKARŲ IR RYTŲ BALTŲ

Nuo kalbininko Kazimiero Būgos laikų įsigalėjo požiūris, kad vakarų ir rytų baltai (suprantant tradicine prasme) ryškiai vieni nuo kitų ėmė skirtis paskutinio tūkstm. pr. Kr. viduryje, o galutinai atsiskyrė apie IV-III a. prieš Kristų. Vis didėjančius skirtumus tarp vakarų ir rytų baltų archeologai įžvelgia nuo pat I tūkstm. pr. Kr. pradžios. VII a. pr. Kr. susiklostė vadinamoji vakarų baltų pilkapių kultūra, savo prigimtimi artima dar II tūkstm. pr. Kr. pabaigos Sembos pusiasalio pilkapiams. II—I tūkstm. pr. Kr. sandūroje ėmė formuotis brūkšniuotosios keramikos kultūra ir jai artima Dniepro-Dauguvos

kultūra. Maždaug nuo V a. pr. Kr. ima skirtis vakarų baltams būdingi savitos struktūros pilkapiai, apdėti akmenų vainikais, o rytų baltams - piliakalniai ir brūkšniuotoji keramika.

Vakarų baltai nuo bronzos amžiaus palaikė daug glaudesnius ryšius su Vidurio Europos gyventojais. Vakarų baltų teritorijoje, ypač Sembos pusiasalyje, randama gerokai daugiau bronzos dirbinių. Ten aptikti patys didžiausi šių dirbinių lobiai, anksčiau imta apdoroti metalus. Skyrėsi vakarų ir rytų baltų laidojimo papročiai. Bronzos ir ankstyvajame geležies amžiuje vakarų baltai mirusiuosius laidodavo sudėtingos konstrukcijos pilkapiuose, kuriuos apdėdavo akmenų vainikais. Apie rytų baltų laidojimo papročius mokslininkai gali pasakyti nedaug. Manoma, kad mirusiojo palaikus degindavo, o pelenus išbarstydavo ant žemės ar virš vandens. Tarpusavyje panašios rytų baltų kultūros turi tik joms vienoms būdingų materialinės kultūros bruožų. Skiriasi keramika, namų statybos tradicijos, apranga, ūkis. Tokią baltų įvairovę lėmė gamtinė aplinka ir kaimynų įtaka. Baltų pasaulio šiaurinio ir rytinio pakraščio gyventojai perėmė nemažą finų kultūros bruožų, o pietvakarinio - miškastepės skitų ir rytų keltų kultūrų elementų.

Zigmas Zinkevičius, Aleksiejus Luchtanas, Gintautas Česnys, *Tautos kilmė*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2006, p. 73–74.